సహేతుకమయిన ప్రశ్నలు - అశాస్త్రీయమయిన దృక్పథం

కె. బాలగోపాల్

హైదరాబాద్ స్త్రీ శక్తి సంఘటన ప్రచురించిన 'మనకు తెలియని మన చరిత్ర'లో చాలా విషయాలున్నాయి. చదవడానికి ఆసక్తికరంగా వున్న సజీవమయిన జీవిత అనుభవాలున్నాయి, చరిత్రను గురించే కాక చరిత్ర రచనా పద్ధతిని గురించి కూడ ఒక అవగాహన, ఒక చారిత్రక సిద్ధాంతం (historiography) ఉన్నాయి, ప్రపంచాన్ని అర్థం చేసుకోవడం ఎట్లా అనే జ్ఞాన సిద్ధాంత (epistemological) ప్రశ్నకు ఒక సమాధానం వుంది, స్త్రీలకు మానవ చరిత్రలో క్రియాశీలక మయిన పాత్ర ఉండడమే కాక స్త్రీలదే అయిన చరిత్ర కూడ ఒకటి ఉంటుందనే ప్రతిపాదన వుంది, రాజకీయ పోరాటాలా అందులో పాల్గొనే వ్యక్తుల జీవిత సమస్యలను వ్యక్తిగత సమస్యలుగా కొట్టి పారేయకుండ వాటిని కూడ ఉద్యమంలో భాగమయిన సమస్యలుగా అర్థం చేసుకొని వాటిని గురించి సెంటిమెంటల్‌గా కాక రాజకీయంగా ఆలోచించాలనే సూచన వుంది, ఇంకా చాలా విషయాలున్నాయి. ఇవేవీ 'కొత్త విషయాలు' కావు- అంటే స్త్రీ శక్తి సంఘటనతో పుట్టినవి కావు, కాని మన దగ్గర మొట్ట మొదటి సారిగా చర్చకు వస్తున్న విషయాలవి. ఈ అభిప్రాయాల, ఈ అవగాహన, గత రెండు మూడు దశాబ్దాలుగా పాశ్చాత్య దేశాలలో ప్రారంభమయి ప్రపంచమంతటా విస్తరిస్తున్న ఒక విశిష్టమయిన ప్రాపంచిక దృక్పథం నుండి పుట్టినవి. పాశ్చాత్య బూర్జువా సమాజాన్ని

సుధాకర్‌కు మామ గారి మాటలు ఒక్క ముక్క అర్థంకాలేదు. ఈ గొడవ లన్నీ ఎందుకని రెండో నాడు నాలుగు మామిడి మొక్కలు కొనుక్కొని గుప్ చాప్‌గా వెళ్ళి నాలుగు వందలు యిచ్చి సైకిల్ మోటర్ తెచ్చుకున్నాడు.

పల్లె వాళ్ళు పెద్ద సంరంభంగా పిల్లా మేకా ముసలి ముతకా హాజరై గుంటలు తీశారు. చెట్లను నాటారు. నాలుగు వందల్లో రెండు వందలు ఖర్చు చేసి బావికి మోట అమర్చారు. బావిని శుభ్రం చేశారు. చెట్లు మారాకు వేస్తున్నాయి.... ఏపేటా ప్రకృతిని అలంకరించే మామిడి చెట్లు ప్రజల్లో నిత్య వసంతపు చిగుళ్ళు వేస్తున్నాయి.

విమర్శనాత్మకంగా ఎదుర్కొంటూ ముందు కొస్తున్న వివిధ ఉద్యమాలలో (ఫెమినిజం వీటిలో ఒకటి మాత్రమే) అంకురించి, ఎన్ని అంతర్గత విభేదాలున్నా స్థూలంగా తాత్విక ఏకత (unity) ఉన్న ప్రాపంచిక దృక్పథం వీటికి మూలం. ఒక్క వాక్యంలో చెప్పాలంటే ఈ ప్రాపంచిక దృక్పథం ఇటు పెట్టుబడి దారీ సమాజాన్ని అటు మార్క్సిజాన్నీ కూడ విమర్శిస్తూ, విభిన్న విషయాలలో విడివిడిగా పరిగణనీయమయిన (significant) విమర్శ చేస్తుంది, కాని మొత్తంగా చూస్తే భావవాద తాత్విక దృక్పథాన్ని ఆశ్రయిస్తుంది. ఈ తాత్విక దృక్పథానికి ప్రేరణ ప్రధానంగా అస్తిత్వవాదం (existentialism) నుండి వచ్చిందని చెప్పవచ్చును. దాని ప్రధానమయిన లక్షణాలు జ్ఞాన సిద్ధాంతంలో వ్యక్తిగత అనుభవానికి ప్రాధాన్యం యిచ్చే విషయీవాదం (subjectivism), సమాజంలోనూ ప్రకృతిలోనూ విశ్లేషణకు అంతా అందదనీ, అందే దాని కంటే అందనిదే ముఖ్యమని భావించే అహేతుకవాదం (irrationalism) ప్రాపంచిక దృక్పథంలో వ్యక్తిని కేంద్రంగా ఎంచుకునే వ్యక్తివాదం (individualism).

ఈ ప్రాపంచిక దృక్పథం మన దగ్గర కొత్తకావడం వల్ల, ప్రచురణ కర్తలు దాన్ని సమగ్రంగా ప్రతిపాదించే ప్రయత్నంగాని, పోనీ వివరించే ప్రయత్నంగాని, కనీసం దాని సహాయంతో తాము సేకరించిన ముడి పదార్థాన్ని వ్యాఖ్యానించే ప్రయత్నం గాని వివరంగా చేయక పోవడం వల్ల, ఈ పుస్తకాన్ని కొంచెం వివరంగా సమీక్షించ వలసి వస్తోంది. (అంటే ఇతరత్రా ఈ పుస్తకానికి ఆ అర్హత లేదని కాదు, ఈ ప్రత్యేకమయిన కారణాల వల్ల ఆ ఆవశ్యకత వుందని). ప్రచురణకర్తల తాత్విక ప్రాపంచిక దృక్పథాన్ని సమగ్రంగా అర్థం చేసుకొని అందులో అంతర్భాగంగా పుస్తకంలో స్పష్టాస్పష్టంగా సూచించిన వివిధ విషయాలను అర్థం చేసుకునే ప్రయత్నం చేయకపోతే, విమర్శ అంతా కూడ లెనిన్‌ను తిట్టారనో సుందరయ్యను 'సహితం' అభిశంసించారనో అభ్యంతరం తెలిపే చాదస్తానికి పరిమితమయ్యే ప్రమాదం వుంది. ఈ చాదస్తం వల్ల వీళ్ళ విమర్శలోని పరిగణనీయమయిన విషయాలను తేలికగా కొట్టి పారేయడమో, లేక (తాత్వికంగా అప్రమత్తంగా ఉండక పోతే) ఆ విమర్శలోనిపదును ప్రలోభంలోపడి మొత్తం మీద వుండేభావవాద ప్రాపంచిక దృక్పథానికి లొంగిపోవడమో రెండింటిలో ఒక ప్రమాదం తప్పక ఉంటుంది.

ఈ తాత్విక దృక్పథం ప్రచురణ కర్తలు అనవసరంగా తెచ్చి పెట్టుకున్న తల

బరువు అనుకునే ప్రమాదం గూడ లేకపోలేదు. కేవలం తార్కికంగా చూస్తే వాళ్ళ తాత్విక అభిప్రాయాలు వాళ్ళు లేవదీయదల్చుకొన్న చర్చకు 'అనవసరమే' కాక ప్రతిబంధకం గూడ. అయితే అభిప్రాయాలను కేవలం తార్కికంగా చూడడం హేతువాదుల లక్షణం. అభిప్రాయా ను సామాజికంగా, చారిత్రకంగా, చూస్తే వాటిలో 'అనవసరం' అయినవి ఏవీ ఉండవు, అన్నీ 'అవసరం' అయినవే,

కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాల స్త్రీల పట్ల - స్త్రీల సమస్యల పట్ల, స్త్రీ కార్యకర్తల పట్ల, - ప్రదర్శించే వైఖరిని చర్చకు పెట్టడం ప్రచురణ కర్తల ప్రముఖ ఉద్దేశ్యం. దానితో బాటు సెకండరీ ఉద్దేశ్యాలు కొన్ని ఉన్నాయి - చరిత్రలో స్త్రీల పాత్ర, చరిత్ర పట్ల 'స్త్రీల' దృక్పథం, విజ్ఞానానికీ అనుభవానికీ గల సంబంధం, రాజకీయ ఉద్యమాలలో ఉత్పన్నమయ్యే వ్యక్తిగత సమస్యల పరిష్కారం తదితర విషయాలను చర్చించడం గూడ వాళ్ళ ఉద్దేశ్యాలుగానే కనబడతాయి. ఈ విషయాలను కేవలం సైద్ధాంతికంగా చర్చించక జీవిత అనుభవం నుండి చర్చించాలనే ఉద్దేశ్యంతో తెలంగాణ రైతాంగ పోరాటంలో పాల్గొన్న స్త్రీలను ఇంటర్వ్యూ చేసారు. ఆ ఇంటర్వ్యూలలో పదహారింటిని ప్రచురించి వాటి ప్రాతిపదికగా తమ ప్రతి పాదనలను చర్చించాలని ఉద్దేశ్యించినట్టు అర్థం అవుతుంది.

లక్ష్యాన్ని గురించి ఆక్షేపణ ఉండదుగాని వాళ్ళ ప్రయత్నం మాత్రం అసంతృప్తికరం అనిపించకమానదు. పుస్తకం మొత్తం చదివిన వాళ్ళకు ప్రచురణ కర్తలు ఏం చెప్పదల్చుకున్నారో సమగ్రంగా అర్థం అవుతుందా అంటే అనుమానమే. 'చివరి మాట' లో క్లుప్తంగా లేవదీసిన ప్రశ్నలకూ ఇంటర్వ్యూలలో ఆ స్త్రీలు వ్యక్తీకరించిన అవగాహనకూ, విషయాలకు అక్కడక్కడ మాత్రమే సంబంధం ఉన్నట్టు అనిపిస్తుంది. ఆ ఇంటర్వ్యూలు అన్నీ చాలామందికి అర్థం అవుతాయని కూడ అనుకోము. ఇది భాషకు (తెలంగాణ భాషగాని, స్త్రీల భాష గాని) సంబంధించిన సమస్య కాదు. మాట్లాడిన మాటలను టేప్ నుండి ఉన్నదున్నట్టు ట్రాన్స్‌క్రైబ్ చేస్తే, మాట్లాడిన వ్యక్తులు చదువుకున్న వాళ్ళు - అంటే రాసే భాషకు సన్నిహితంగా మాట్లాడే వాళ్ళు - అయినా కూడ సరిగ్గా అర్థంకాదు. ఇక పాలకుర్తి ఐలమ్మ దూడల సాలమ్మల సంగతి చెప్పనవసరంలేదు. మాట్లాడేటప్పుడు మనం మాటలతోనే కాక హావభావాలతో విషయాన్ని కమ్యూనికేట్ చేస్తాము. నొక్కిచెప్పడం, తటపటాయించడం జరుగుతుంది. టేప్ చేసి ట్రాన్స్‌క్రైబ్ చేస్తే వట్టి మాటలు మిగులు

తాయి. 'మామూలుగా మాట్లాడేటప్పుడు మనం వాక్యాలను ఎన్నోరకాలుగా పూర్తి చేస్తూంటాం. కొన్ని సగంలోనే ఆగిపోతాయి. కొన్నిసార్లు పూర్తి చేయడానికి చేతు లూపడమో తలతిప్పడమో జరుగుతుంది .... ఇవన్నీ పుస్తకంలోకి తీసుకు రావడం పెద్ద సమస్య' అని ప్రచురణ కర్తలు గుర్తించారు. ('ఈ పుస్తకంలోని భాషగురించి రెండు మాటలు'), అయితే ఈ విషయం గుర్తించినప్పటికీ కూడ భాషను ఎడిట్ చేస్తే - వ్యాకరణ బద్ధంగా వాక్యాలను పూరించడం మేరకే అయినా - ప్రజల భాషను, అందులో ప్రత్యేకించి స్త్రీల భాషను, రాసేభాషలోకి 'మగవాళ్ళు' నిర్ణయించిన వాక్య నిర్మాణంలోనికి తీసుకురావడం జరుగుతుందని జంకి అట్లాగే వదిలేయడంవల్ల తెలంగాణ భాషతోనూ తెలంగాణ స్త్రీలు వాడే నుడికారంతోనూ పరిచయంలేన్న వాళ్ళకు గూడ కొన్ని ఇంటర్వ్యూలు అర్థంకాని పరిస్థితి ఏర్పడింది. మాట్లాడేటప్పుడు విషయాన్ని కమ్యూనికేట్ చేయడానికి ఉపకరించే హావభావాలు రాసేటప్పుడు ఉపయోగపడవు కాబట్టే ఒక 'రాసేభాష' అవసరం అయింది. తత్సంబంధమయిన నియమాల మీద సమాజంలో అధిపత్య స్థానంలో వున్న భావజాలం ప్రభావం కచ్చితంగా ఉంటుంది - అందులో భాగంగా పురుషాధిపత్యం ప్రభావం గూడ ఉండవచ్చు. అయితే 'రాసేభాష' అనేది ఒకటి ఉండడమే అణచివేత అనుకుంటే పొరబాటు, అది చాలా సహజమయిన అవసరం. మాండలికంలో రాసినా రాసే భాష మాట్లాడే భాష కన్న భిన్నంగా వుంటుంది. విద్యావంతురాలు, పార్టీలో ప్రముఖ స్థానంలో వున్న వ్యక్తి, అయిన మల్లుస్వరాజ్యంగారి ఇంటర్వ్యూనుండి కొన్ని వాక్యాలను వుటంకిస్తే ఈ అవసరం అర్థం అవుతుంది. 'వాళ్ళు మనల్ని గుర్తించరండీ అసలు, మనం వాళ్ళను గుర్తించాలని అడుగుదేంది ? ఉద్యమానికి వాళ్ళే నాయకులు కర్తలు, మన లైఫ్‌కంతా కూడ వాళ్ళే కర్తలంటారేంటి మీరు ? దాన్ని నేనొప్పుకోను. అసలు ఈ పోరాటానికి కర్తలు ఎవరు. ప్రజలు, చరిత్ర. మన స్త్రీలందరినీ ఎక్కడికీ పంపకుండ సెగ్రిగేట్ చేసి పునరావాసం కల్పించే పరిస్థితి ఎట్లా చేయగల్గుతారు చేయలేరు. పోరాటానికి అవసరమయినంత ఉపయోగించుకుంటారు. సాంఘిక పరిస్థితులు బాగుపడితే ఆర్థిక సమస్యలు బాగుపడితే మన పరిస్థితి మారుతుందనేది, వాళ్ళు శ్రద్ధ తీస్కొని డెవలప్ చేయడంలేదు. మన పోరాట హక్కుని గుర్తింపజేసే అవసరం మనకుంది'. ఆవేశపూరితమయిన ఆలోచనల సుడిగుండం నుండి స్పాంటేనియస్‌గా పుట్టుకొచ్చిన ఈ వాక్యాలు ప్రత్యక్షంగా కూర్చుని విన్న వాళ్ళకు అర్థం అవుతాయేమో

గాని అప్పులో వీటి భావాన్ని ఏమని గ్రహించాలి ? ఇది తెలంగాణ భాషకుగాని స్త్రీల భాషకు గాని సంబంధించిన సమస్య కాదని మరొకసారి గుర్తు చేయనవసరంలేదు. అయితే బహుశా, స్పాంటేనియిటీని దానంతటదే విలువయినదిగా భావించే అస్తిత్వ వాద తాత్విక దృక్పథం ప్రచురణ కర్తలలో ఉండబట్టి భావాన్ని చాలా మంది గ్రహించ లేక పోవడం కూడ వాళ్ళకు 'అర్థవంతం'గా కనిపిస్తుందేమోనని అనుమానించాల్సి వస్తుంది. అలాకాకపోతే, ట్రాన్స్క్రైబ్ చేయడంతో బాటు ఎడిట్ చేయడం చాలా అవసరం. నిజమే, భావానికీ దాని వ్యక్తీకరణలోని విలక్షణతకూ హాని జలగకుండ ఎడిట్ చేయడానికి కొంత సాహసం కావాలి, కాని ఆ సాహసమే అవసరం లేకపోతే ఇన్నేళ్ళ ఫెమినిస్టు ఉద్యమం సాధించిన అవగాహనను తమ ఆలోచనలలో జీర్ణించు కున్న ప్రచురణ కర్తలు తాముగా పాఠకులకు ఇచ్చేది ఏముంది ? ప్రజల అనుభవాన్నీ జ్ఞాపకాలనూ ముట్టుకుంటే పాడయిపోతాయని భావించే దృక్పథం అనుభవాన్ని విజ్ఞా నానికి పరమావధిగా భావించే భావవాదమే కాని ప్రచురణ కర్తలు భావించేటట్టు నూతనమయిన విమర్శనాత్మకత కాదు.

మరికొన్ని సమస్యలు కూడ వున్నాయి. గతానికి చెందిన తమ జీవిత అను భవాలను జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని చెప్పమని అడిగితే జనం చెప్పేది అస్తవ్యస్తంగా, కలగా పులగంగా వుంటుంది. (వాక్య నిర్మాణం సరిగ్గా లేక పోవడం కేవలం వ్యాకరణ దోషం కాదు, భావవ్యక్తీకరణ అసమగ్రంగా ఉంటుంది) కాల క్రమంలో ముందువి వెనక్కూ వెనకవి ముందుకూ వస్తాయి. సంఘటనలు, తేదీలు, ప్రదేశాలు, వ్యక్తులు, ఒకరితో ఒక దానితో ఒకటి కలిసిపోవడం జరుగుతుంది. అసంబద్ధం, పరస్పర విరుద్ధం అనిపించే అభిప్రాయాలు పక్క పక్క వాక్యాలలో - ఆవేశం వల్లకావచ్చు, అవేదనవల్ల కావచ్చు, ఆలోచనారాహిత్యంవల్ల కావచ్చు, ఆలోచనలలో అభిప్రాయాలు ఏర్పడుతున్న క్రమంలోనే మాట్లాడడం వల్ల కావచ్చు — చోటు చేసుకుంటాయి. (పైన ఉటంకించిన మల్లు స్వరాజ్యం గారి మాటలు ఇందుకు ఉదాహరణ కావచ్చు) చాలా విషయాలు అవసరమయిన వివరణ లేకుండ ప్రస్తావించబడతాయి. దీని నంతా గూడా, వాళ్ళ జీవిత అనుభవాన్ని వాళ్ళు ఎట్లా గుర్తు చేసుకున్నారో దాన్ని ఉన్న దున్నట్టు పాఠకుల ముందు ఉంచాలి అనే సిద్ధాంతంతో ఎడిట్ చేయకుండ అచ్చు వేయడం వల్ల వాళ్ళ అనుభవం నుండి ప్రచురణ కర్తలు నిర్ధారించదల్చుకున్న విషయా లేమిటో పాఠకులకు అందకుండ పోయే ప్రమాదం వుంది. వాక్యాలను మార్చడం ఇష్టంలేకపోతే కనీసం విరివిగా నోట్స్ ఇచ్చి అయినా వివరించాలి.

ఇంటర్వ్యూలను సరిగ్గా ఎడిట్ చేయకుండ ప్రచురించడం పొరబాటనుకుంటే, వాటిని వ్యాఖ్యానించే ప్రయత్నం, విశ్లేషించే ప్రయత్నం, చేయకపోవడం చాలా తీవ్ర మయిన లోపం అని భావించాలి. పాలకుర్తి ఐలమ్మ అయినా మల్లు స్వరాజ్యం అయినా, వాళ్ల అనుభవం నుండి స్త్రీ శక్తి సంఘటన - తన అనుభవంతో, తన చైతన్యంతో - నిర్ధారించే విషయాలు ఏమీలేవా ? ఇంతచేసి ఇన్ని దశాబ్దాల ఫెమినిస్టు ఉద్యమం నుండి మనల్ని నేర్చుకోమనేది చరిత్రకు మేము ఇచ్చే వ్యాఖ్యానం ఏమీలేదు, చరిత్ర నిర్మాణంలో పాల్గొన్న స్త్రీలు తమ నోటితో ఏంచెబితే దాన్ని జాగ్రత్తగా ఒక్క వాక్యం కూడా పొల్లుపోకుండ - చదువుకొండి అనేనా ? ప్రచురణకర్తలు తాము చేస్తున్నది కేవలం డాక్యుమెంటేషన్ అనివుంటే ఈ ప్రశ్న వేయాల్సిన అవసరం ఉండేదికాదు. అయితే వాళ్ళు తాము చరిత్ర రాస్తున్నామని, ఇది కొత్తతరహా చరిత్ర రచనఅనీ, సాధారణ చరిత్ర రచనా పద్ధతికంటే ఉన్నతమయినదనీ ప్రకటించడంవల్ల ఈ ప్రశ్న వేయాల్సివస్తోంది. తాము చేయదల్చుకొన్న చర్చకు ప్రచురణకర్తలు జీవితాన్ని ప్రాతిపదికగా తీసుకోదల్చుకున్నారు. అంతవరకు సంతోషమే.కాని జీవితాన్ని వ్యాఖ్యానిస్తేతప్ప అది అర్థవంతం కాదని గుర్తించడానికి మాత్రం సిద్ధంగా లేరు. ఒక సిద్ధాంత దృక్పథంతో విశ్లేషించి వ్యాఖ్యానించినప్పుడే జీవిత అనుభవం అర్థవంతం అవుతుంది, చరిత్ర అవుతుంది. దానంతట అదే చరిత్ర ఎన్నటికీ కాదు. 'మాగురించి' అన్న ముందుమాటలో, తాము మొదట ఇంటర్వ్యూల మీద ఆధారపడి విశ్లేషణ ఇవ్వాలని ఉద్దేశించామని, అయితే క్రమంగా తమలో తాము ఏకీభవించగలమా, న్యాయం చేకూర్చగలమా, సంతృప్తికరంగా వుంటుందా, అనే అనుమానాలు రావడంతో ఆ ప్రయత్నాన్ని విరమించుకొని ఇంటర్వ్యూలను ఉన్నదున్నట్టు పాఠకుల ముందు ఉంచామని అన్నారు. అశక్తతను నిర్మొగమాటంగా ఒప్పుకోవడం గొప్పతనమే అనుకున్నా, దానిని సిద్ధాంతీకరించడం ఎంతవరకు సమంజసం ? జీవిత అనుభవాన్ని విశ్లేషించి దాన్ని చరిత్రగా రూపుదిద్దే సాహసం తమకులేదు కాబట్టి జీవిత అనుభవమే చరిత్ర కంటే ఉన్నతమయినదనీ అదే అసలు చరిత్ర అనీ సిద్ధాంతీకరించడం భావ్యమా ? అయినా, 16 మంది వ్యక్తుల జీవిత అనుభవాన్ని ఏడుగురు భావసారూప్యత గల ప్రచురణ కర్తలు వివరించడానికి పూనుకొని తమలో తాము ఏకాభిప్రాయానికి రాగలమో లేదో అని జంకి విరమించుకున్నారంటేనే అనుభవం అనేది దానంతటది ఎంత అర్థ వంతమవుతుందో అర్థం అవుతూనే వుంది.

అయితే ఇదంతా అశక్తత అనో అసంసిద్ధతఅనో కొట్టి పారేస్తే ప్రచురణ కర్తలకు అన్యాయం చేసిన వాళ్ళం అవుతాము. 'చివరిమాట' లో యిచ్చిన క్లుప్తమయిన విశ్లేషణను బట్టి చూస్తే అంత కంటే చాలా వివరంగా వ్యాఖ్యానించగలరనే తోస్తుంది. అయినా ఆపని చేయకుండ వదిలేయడానికి గల కారణం తెలుసుకోవాలంటే ప్రచురణ కర్తల తాత్విక దృక్పథంలోని లోపాన్ని అర్థం చేసుకోవడం అవసరం.

'స్త్రీల చరిత్ర అంటే....' అనే ముందు మాట నుండి కొన్ని వాక్యాలను వుటంకిస్తే ఈ తాత్విక దృక్పథం స్పష్టంగా అర్థం అవుతుంది. మార్క్సిజం సామాజిక విశ్లేషణలో 'బాహ్యంగా పని చేసే శక్తులకు' ప్రాధాన్యత ఇస్తుందని ప్రచురణ కర్తలు అన్నారు. అది నిజమే. మరి వ్యక్తిగత 'అనుభవం' మాట ఏమిటంటే జీవిత అనుభవం ఈ బాహ్య శక్తులు నిర్దేశించే చట్రంలో నడుస్తుందని, అందులోని వైరుధ్యాలకూ విలువలకూ మూలం ఈ బాహ్య శక్తులలోనే వుందని, మార్క్సిజం భావిస్తుంది. 'అనుభవం' అనేది మార్క్సిజానికి ఒకవేళ నిజంగానే - ప్రచురణ కర్తలు అన్నట్టు - 'కంటకం'గా వుంటే అందుకు ఒక కారణం, భౌతిక శక్తులు నిర్దేశించే జీవిత చట్రాన్ని సమగ్రంగా విశ్లేషించి జీవిత అనుభవాన్ని ఆ చట్రం నేపథ్యంలో వ్యాఖ్యానించడంలో సహజంగానే వుండే ఇబ్బంది. రెండవ కారణం, భౌతిక జీవితంలో వచ్చే మార్పులు వాటంతటవి రావు. మానవ జీవిత అనుభవంలో అంతర్భాగమయిన ఆదర్శాలు వాళ్ళ ఆచరణను ప్రేరేపిస్తాయి. ఆ ఆచరణ ద్వారా భౌతిక జీవితంలో మార్పులు వస్తాయి. అందువల్ల అనుభవానికీ భౌతిక జీవితానికీ గల గతితార్కిక సంబంధాన్ని ఎటువంటి 'అతివాదానికీ' లోను కాకుండ అర్థం చేసుకోవడంలో ఇబ్బంది ఉంటుంది. అటువంటి 'అతివాదమే' ఈ పుస్తకం ప్రచురణ కర్తలలో వుంది. వీళ్ళు జీవితానికి అనుభవమే ప్రమాణం అని, అనుభవం జీవితానికి విశ్లేషణ యిచ్చే చోట దాన్ని 'పూర్తిగా వివరిస్తుంది' అని, 'ఎంత తీక్షణమయిన విశ్లేషణ అయినా అనుభవం ముందు పనికి రాదు' అని, అభిప్రాయపడ్డారు. పైగా విశ్లేషణకు అందని విషయాలే చరిత్రలో మార్పుకు దోహదం చేస్తాయన్నారు. ఇవి చాలా అశ్చర్యం కలిగించే ప్రతిపాదనలు. దేనినయినా విశ్లేషించకుండ 'పూర్తిగా వివరించడం' సాధ్యమా ? అసలు విశ్లేషణ లేకుండ వివరణ ఒక్క అంగుళం అయినా ముందుకు నడుస్తుందా ? అనుభవాన్ని విశ్లేషించడం ద్వారా విజ్ఞానం వస్తుందని మామూలుగా అనుకుంటాం. ఇంకొంచెం గతి

తార్కికంగా ఆలోచించే అలవాటుంటే విశ్లేషించడం అనేది అనుభవానికి అతీతంగా జరగదు, అనుభవానికి అనుబంధంగా సాగుతూ అనుభవాన్ని అనుక్షణం ప్రభావితం చేస్తూ అవగాహనకు దోహదం చేస్తుందని అనుకుంటాం. అంతేగాని, విశ్లేషణకూ అనుభవానికీ విరోధం కల్పించి, పైగా వట్టి అనుభవం విశ్లేషణ కంటే ఉన్నతమని తీర్మానించడం అహేతుకవాదం తప్ప వేరే కాదు.

నిజానికి ఈ అవగాహనలో కొంచెం ఆక్షేపించన కూడ వుంది. సిద్ధాంతాలకూ విశ్లేషణకూ అందని అనుభవాన్ని ఉన్నదున్నట్టు రికార్డు చేయాలన్న ప్రయత్నంలో తెలిసీ తెలియక చాలా విశ్లేషణ చోటుచేసుకుంది. తాము ఇంటర్వ్యూ చేసిన స్త్రీలు తమ అనుభవాన్ని 'ఉన్నదున్నట్టు' చెప్పలేదని ప్రచురణ కర్తలు గుర్తించారు. ఎందుచేతనంటే 'సైద్ధాంతిక పద్ధతులు వడ బోయకుండ అటు జ్ఞాపకం గానిఇటు అనుభవం గాని మిగిలి ఉండదు' అని అర్థం చేసుకున్నారు. దీనినేదో "దురదృష్టకరమయిన విషయంగా" భావించకుండ దీని నుండి గ్రహించవలసి ఉండిన విషయం ఏమిటంటే తమ సైద్ధాంతిక దృక్పథం ఏమిటో స్పష్టపరచి దానితో తాము కూడ 'వడ బోసి' వ్యాఖ్యానిస్తే తాము చెప్పదల్చుకున్న విషయం పాఠకులకు అర్థం అవుతుందని. ఈపని వ్యక్తంగా (explicitగా) చేయక పోవడం వల్ల అవ్యక్తంగా, అందువల్ల అసమగ్రంగా, జరిగింది. ఆ స్త్రీలకు స్పష్టాస్పష్టంగా వుండే సిద్ధాంతఅభిప్రాయాలే కాక, ప్రచురణ కర్తలు వేసే ప్రశ్నలలో నిగూఢంగా వుండే సిద్ధాంత అవగాహన కూడ ఎవరికీ తెలియకుండానే కొంత 'వడ పోత' చేస్తుంది, చేసింది. అడిగే ప్రశ్నలోనే ఒక సిద్ధాంతం ఉంటుంది. అది సమాధానానికి ఒక చట్రాన్ని నిర్ణయిస్తుంది. అడిగిన ప్రశ్న ఏమిటో తెలియకపోతే చెప్పిన సమాధానం అర్థం కాదు. ప్రచురణ కర్తలు నాలుగయిదు గంటలు ఒక్కొక్కరినీ ఇంటర్వ్యూ చేసినప్పుడు ఎన్నో ప్రశ్నలు వేసే ఉంటారు. ఎన్నో వివరాలు అడిగే ఉంటారు. ప్రచురణ సమయంలో తమ ప్రశ్నలన్నీ తీసేసి సమాధానాలను మాత్రం ఒకచోట చేర్చి 'వాళ్ళ మాటల'గా మన ముందుంచారు. అవి కేవలం వాళ్ళ మాటలు మాత్రమే కాదని గ్రహించడానికి ప్రమీలతాయి గారి కథనాన్ని తక్కిన కథనాలతో పోలిస్తే చాలు. ప్రమీలతాయి గారికి సమాధానం చెప్పే ముందు అడిగిన ప్రశ్నను తన నోటితో మళ్లీ అడిగి సమాధానం చెప్పే అలవాటు ఉన్నట్టుంది (ఉదాహరణకు : 'మీది ఏవూరు ?' అని అడిగితే 'మాది ఏ వూరంటారా, ఫలానా వూరు' అని చెప్పడం). ఈ అలవాటు వల్ల ఆమెను అడిగిన ప్రశ్నలన్నీ

తెలుస్తూనే వున్నాయి. ఉదాహరణకు, పెళ్లి చేసుకోవడానికి పార్టీ అనుమతి తీసుకున్నారా, ఆడవాళ్ళను ఆర్గనైజ్ చేయడానికి ఉపయోగించిన మార్గాలేమిటి, జిల్లా కమిటీలో తాను సభ్యురాలిగా ఏపయినా సలహాలిస్తే మిగతావాళ్లు (మగ వాళ్లు) ఏ విధంగా తీసుకున్నారు, తన కార్యకలాపాలకు తన తల్లిగారు అభ్యంతరం తెలిపారా, ఆమె తనను అర్ధం చేసుకోలేదని తాను బాధ పడిందా, ఇత్యాది. ఈ ప్రశ్నలకు సమాధానంగా అర్థం చేసుకున్నప్పుడే ఆమె కథనంలోని అభిప్రాయాలు అర్ధవంతం అవుతాయి. కోటేశ్వరమ్మ గారి కథనానికి కూడ కొంత మేరకు ఈ లక్షణం వుంది. మిగిలిన వాళ్లు చెప్పిన సమాధానాలు కూడ వాళ్ళను అడిగిన ప్రశ్నలేమిటో తెలిస్తేనే పూర్తిగా అర్ధవంతం అవుతాయి.

ఇంటర్వ్యూలు ఇచ్చిన స్త్రీల జీవిత దృక్పథం వాళ్ళ అనుభవాన్ని కొంత 'ఫిల్టర్' చేసింది, అడిగిన ప్రశ్నలు మరికొంత చేసాయి. 'వడబోయ'కుండా మన అనుభవాన్ని మనం గ్రహించలేము. అసలు 'అనుభవించ'లేము కూడ. దీనిని "దురదృష్టకరమయిన విషయంగా" కాక జ్ఞాన సిద్ధాంతానికి సంబంధించిన మౌలిక సూత్రంగా గుర్తించి, తమ సిద్ధాంత దృక్పథం ఏమిటో స్పష్టపరచి, ఇంటర్వ్యూలను కృత్రిమంగా, ధారావాహికంగా గుర్తుచేసుకున్న జీవిత అనుభవాలుగా ప్రచురించకుండ నిర్దిష్టమయిన ప్రశ్నలకూ వ్యాఖ్యలకూ స్పందించి ఇచ్చిన సమాధానాలుగా రికార్డు చేసి వుండాల్సింది. ఇంటర్వ్యూ చేసినప్పుడే, వాళ్ళ గత అనుభవానికి సంబంధించిన అపురూపమయిన జ్ఞాపకాలను వాళ్ళ మాటలలోనే రాబట్టాలి అనే ప్రయత్నం చేయకుండ తాము ఆశించే చర్చకు ప్రాతిపదిక ఏర్పడే పద్ధతిలో ప్రశ్నలూ వ్యాఖ్యలు వాళ్ళ ముందు ఉంచాల్సింది ఆ విధంగా సేకరించిన సమాచారాన్ని తమ సిద్ధాంత దృక్పథంతో వివరంగా వ్యాఖ్యానించి 'చివరిమాట'లో తాము లేవదీసిన ప్రశ్నలకు సమాధానాలను వివరంగా చర్చించి వుంటే కనీసం – తాము ఆశించినట్టు – చర్చ జరిగేది, చర్చకు ఒక ప్రాతిపదిక ఏర్పడేది. చర్చలో పాల్గొనదల్చుకున్న వాళ్ళకు చర్చ ఏమిటో అర్థం అయ్యేది. ప్రస్తుతం ఉన్నరూపంలో ఈ పుస్తకాన్ని చదివే పాఠకులకు, ప్రచురణ కర్తలు ఆహ్వానం పంపుతున్న ఈ చర్చకు (ఒకటి రెండు అంశాలు మినహాయిస్తే) పరిధి ఏమిటో, ప్రమాణం ఏమిటో, ప్రతిపాదనలు ఏమిటో, ప్రతివాదం ఏమిటో అర్థం అవుతుందనుకోను.

విశ్లేషణకు అనుభవానికి మధ్య కృత్రిమంగా కల్పించిన ఈ వైరుధ్యం ప్రచురణ కర్తలకు 'చరిత్ర' పట్ల ఉన్న అవగాహనలో కూడ కనబడుతుంది. 'విస్మృత

(macro) చరిత్రకు వున్న అధికారంతో అది అనుభవాన్ని వక్రీకరించి మొద్దుబారేట్టు (చేస్తుంది)'అన్నారు. తద్వారా, 'దాని స్వభావానికి వ్యతిరేకమయిన జ్ఞాపకాలను తుడిచి పెట్టగలిగే శక్తి ఆ చరిత్రకు ఉంది'. 'అణచివేతకు దోపిడీకి గురయ్యే వాళ్ళ ఏ అనుభవాలయితే సిద్ధాంతాల్లోకి పూర్తిగా ఇమడలేదో ఆ అనుభవాలే కార్యాచరణకు మార్పుకు దోహదం అవుతాయి.' ఈ వ్యాఖ్యలు చరిత్ర పట్ల ప్రచురణ కర్తలకు ఎంత అశాస్త్రీయమయిన అవగాహన ఉందో తెలుపుతాయి. చరిత్రలోనయినా భౌతిక శాస్త్రంలోనయినా, ఒకే కోవకు చెందిన వివిధ విషయాల వైయక్తిక ప్రత్యేకతలను పక్కకు పెట్టి వాటి సామాన్య లక్షణాలను విశ్లేషిస్తే వాటి స్వభావం అర్థం అవుతుందనేది శాస్త్రీయదృక్పథం. ఈ పుస్తకం ప్రచురణ కర్తల దృక్పథం అందుకు పూర్తిగా భిన్నమయినది. సామాన్య లక్షణాలను విస్తృత ప్రాతిపదిక మీద స్థూలంగా విశ్లేషించే ప్రయత్నం సున్నితమయిన ప్రత్యేకతలను మొద్దుబారేట్టు చేస్తుంది. పైగా ఆ ప్రత్యేకతలలోనే అసలు చోదక శక్తులు ఉన్నాయి కాబట్టి, విషయాన్ని అర్థం చేసుకోవడానికి స్థూలవిశ్లేషణ పనికిరాదుకూడ. సామాజిక మార్పును విశ్లేషించి దానికి కారణం అయిన చోదక శక్తులను అర్థం చేసుకోవడం చరిత్ర రచనకు గల ఉద్దేశ్యం. నిజమయిన చోదక శక్తులు సిద్ధాంతాలలోకి ఇమడవన్న ఈ అభిప్రాయాన్ని బట్టిచూస్తే, చరిత్ర రచనే అసలు అసాధ్యం అనుకోవాలి. అటువంటప్పుడు తాము సేకరించిన ముడిపదార్థాన్ని విశ్లేషించకుండ 'ఇదే చరిత్ర, ఇందులో ఒక్కొక్క జీవితంలోని ప్రత్యేకతలే తెలంగాణ పోరాటానికి కారణం అయ్యాయి' అని మన ముందర పడేసారంటే ఆశ్చర్యం ఏముంది ? ప్రచురణ కర్తల తాత్విక దృక్పథం ఎంత వైయుక్తికమయినదో ఇప్పుడు అర్థం అవుతుంది. అందులోని లోపం ఏమిటోకూడా సులభంగానే అర్థం అవుతుంది. ఏదయినా ఒక రాజకీయ ఉద్యమంలోకి వచ్చే వ్యక్తులు తాము ఎందుకు ఉద్యమంలోకి వచ్చామని ఆలోచిస్తే అందుకు రాజకీయార్థిక కారణాలు కాక 'వైయక్తిక' మయిన కారణాలు కనిపిస్తాయి. (ఇవికూడా నిజంగా వైయక్తికమయినవికావు, జాగ్రత్తగా విశ్లేషిస్తే ప్రచురణ కర్తలు అభిశంసించే స్థూలచరిత్రకు అందే విషయాలే). ఒకరు ఇంట్లో తండ్రి పెత్తనం వల్ల అణచివేతను వ్యతిరేకించడం అలవర్చుకొని ఉండవచ్చును. ఒకరు అనాథాశ్రమంలో పెరిగిన కారణంగా ప్రపంచంతో తలపడడం చిన్నతనంనుండే అలవర్చుకొని ఉండవచ్చును. అయితే ఇటువంటి వైయక్తికమయిన కారణాలు వెయ్యికలిపినా చరిత్ర చోదక శక్తికాదు. ఈ వెయ్యి రకాల వైయక్తికమయిన కారణాలు ఒకే పోరాటానికి - దేశముఖ్‌లకూ నిజాం

నవాబుకూ వ్యతిరేకమయిన రైతాంగ తిరుగుబాటుకు - ఎందుకు దారితీయాలి? ఇన్ని రకాల కారణాలవల్ల తిరుగుబాటు మన స్తత్వం అలవర్చుకున్న వాళ్లంతా ఒకే పోరాటం లోకి ఎందుకు వచ్చారు? అవే వైయక్తిక మయిన కారణాలు వేరేకాలంలో వేరే సందర్భంలో ఖలిస్తాన్ ఉద్యమానికో సంతోషిమాత పూజలకో ఎందుకు దారితీస్తాయి? వీటికి సమాధానాలు స్థూలమయిన రాజకీయార్థిక విశ్లేషణలోనే దొరుకుతాయి. అదే చరిత్ర అవుతుంది. ఆ చరిత్ర మొన్నబారేటు చేస్తుందని ప్రచురణ కర్తలు భావించే సున్నితమయిన వైయక్తిక విషయాలు కూడ స్థూలంగా (at a macro level) అర్థం చేసుకున్నప్పుడే, చారిత్రకంగా, సామాజికంగా అర్థం చేసుకున్నప్పుడే అర్థవంతమవుతాయి. నలుగురికీ సామాన్యమయిన విషయాలకు మాత్రమే సామాజికంగా అర్థం ఉంటుంది. పూర్తిగా వైయక్తిక మయిన విషయాలకు (అసలు అటువంటివి ఏమయినా ఉంటే) అర్థం ఉండదు. వాటిని అర్థంచేసుకోవాలనే ప్రయత్నానికీ అర్థం ఉండదు. వాటినే చరిత్ర చోదక శక్తులుగా అందలం ఎక్కించి అనుభవాన్ని ఆస్వాదించడం తప్ప విశ్లేషించడం అసాధ్యం, అనవసరం అని ప్రకటించడం శాస్త్రీయదృక్పథానికి అపాస.

'స్త్రీల చరిత్ర'

ఈ పుస్తకం ప్రచురణ కర్తలు సాధించదల్చుకున్న ప్రయోజనాలలో ఒకటి 'స్త్రీల చరిత్ర' అనే భావాన్ని - కార్మికచరిత్ర, రైతాంగం చరిత్ర, మొదలయిన భావాలకు సమాంతరంగా - ప్రతిపాదించడం. తాము ప్రచురించిన ఇంటర్వ్యూలే చరిత్ర అంటున్నారు కాబట్టి అవి చదివితే ఈ భావం ఏమిటో అందుతుందనుకుంటే పొరబాటు అవుతుంది. 'స్త్రీల చరిత్ర అంటే ....' అనే ముందు మాటనుండి ఈ భావాన్ని అర్థం చేసుకోవాలి. ఇంగ్లీషులో రాసి తెలుగులోకి అనువదించినట్టు ఉన్న ఈ ముందు మాటలో ప్రచురణ కర్తలు సాంప్రదాయ చరిత్ర రచనకు స్త్రీలపట్ల ఉన్న వైఖరిని చర్చించారు. మూడురకాల వైఖరులను ప్రస్తావించి పూర్వపక్షంచేసి తమ అభిప్రాయాన్ని ప్రతిపాదించారు. ఒక రకమయిన చరిత్ర రచనలో అసలు స్త్రీలకు పాత్ర ఉండదు. చరిత్రలో చెప్పుకోదగ్గ మార్పులన్నీ మగవాళ్లే సాధిస్తారు. స్త్రీలకు పాత్ర అంటూ ఉంటే మగవాళ్ల తగాదాలకో విలాసాలకో వస్తువులుగా మాత్రమే - ముంతాజ్ మహల్, హెలెన్ ఆఫ్ ట్రాయ్‌లలాగా. రెండవరకం చరిత్ర రచనలలో రాణీరుద్రమదేవి, సరోజినీ నాయుడు, మేడం క్యూరీ లాంటి 'గొప్ప' స్త్రీలకు మాత్రం

స్థానం ఉంటుంది. వీళ్ల 'గొప్ప' తనం ఏమిటంటే మగవాళ్ల ప్రపంచంలో మగవాళ్ల గొప్పవిగా భావించే విలువల ప్రమాణంలో మగవాళ్లతో సమంగా పోటీపడగలగడం. ఇటువంటి 'గొప్ప' స్త్రీల పాత్రను వెలికితెచ్చే చరిత్ర రచనను ప్రచురణకర్తలు నష్టపరిహార (Compensatory) చరిత్ర రచన అన్నారు. మూడవరకం చరిత్రరచనలో 'గొప్ప' స్త్రీలు కాక మామూలు స్త్రీలు ఉంటారు. అయితే వీళ్ల స్త్రీలుగా కాక కార్మిక లేక రైతాంగ కుటుంబాల స్త్రీలుగా ఉంటారు. మగవాళ్లు నిర్ణయించి మగవాళ్లు నిర్వహించే పోరాటాలలో స్త్రీలు ఏరకంగా సహకరించారనేది ఈ రకమయిన చరిత్ర రచనలో విషయంగా ఉంటుంది. కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాల చరిత్రలు స్త్రీల పాత్రను గురించి రాసేటప్పుడు ఈ వైఖరిని అవలంబిస్తాయి. దీనిని సహకార (Contributory) చరిత్ర అన్నారు.

ఒక స్థాయిలో ఈ చివరి రెండు అభ్యంతరాలు సమంజసమయినవిగానే తోస్తాయి (మొదటి రకం చరిత్ర రచనను చర్చించవలసిన అవసరమేలేదు.) రుద్రమదేవిని ఆమె తండ్రి 'కొడుకులాగ' పెంచాడని, సరోజిని నాయుడు మగవాళ్లతో 'సమంగా' రాజకీయ దక్షత ప్రదర్శించారనీ చరిత్ర పుస్తకాలలో చదువుకున్నాం. పోరాటాల మాటకొస్తే, 'మగవాళ్లతో భుజం భుజం కలిపి స్త్రీలు పోరాడారు', 'మగవాళ్లు ముందు నిలబడితే స్త్రీలు రాళ్లు అందిచ్చారు' మొదలయిన వాక్యాలు అందరికీ పరిచితమే. ప్రచురణ కర్తలు ఇటువంటివి నిర్దిష్టంగా వుటంకించారు. ఇప్పటికీ పోరాటాల రిపోర్టులలో ఇటువంటి అభిశంసనీయమయిన వాక్యాలు అడపాదడపా చూస్తుంటాము.

ఇటువంటి వాక్యాలు చాలా అభ్యంతర కరంగా వున్నాయని ప్రచురణకర్తలు మరి భ్రమిస్తున్నారని దీని నుండి అర్థం చేసుకొని ఆగిపోతే మాత్రం పొరబాటవుతుంది. వాళ్ళ విమర్శ వాక్య నిర్మాణానికీ దాని వెనకున్న పురుషాధిక్య భావానికీ మాత్రమే పరిమితమయిందని అనుకుంటే ఆ విమర్శకూ మన అవగాహనకూ కూడ అన్యాయం చేసిన వాళ్ళం అవుతాము. వాళ్ళు లేవదీస్తున్న ప్రశ్న అంతకంటే లోతయినది. 'రుద్రమ దేవి మగవాళ్ళతో సమంగా పోరాట దక్షత గల స్త్రీ' అనే వాక్యం పురుషాధిక్య భావం నుండి పుట్టిందని మాత్రమే వాళ్ళు అనడం లేదు. అసలు 'యుద్ధంలో దక్షత' కలిగి వుండడం' అనే విలువే మగవాళ్ళ విలువ, 'మగవాళ్ళ పబ్లిక్ ప్రపంచం' నిర్దేశించిన విలువ. సరోజిని నాయుడు 'రాజకీయ దక్షత' అయినా 'మగవాళ్ళతో భుజం భుజం కలిపి పోరాడిన' స్త్రీలు రైతాంగ పోరాటంలో ప్రదర్శించిన పోరాటపటిమ

అయినా మగవాళ్ళ ప్రపంచానికి చెందిన విలువలు. వీటిలో ఒకవేళ స్త్రీలు ఘనత సంపాదించినా దాన్ని 'మగవాళ్ళతో' సమంగా వర్ణించడమే తప్పుకాదు, అసలు దానినొక ఘనతగా భావించడమే - తప్పుకాదు గాని - 'స్త్రీలచరిత్ర'కు అనవసరం, అసందర్భం. తెలంగాణ రైతాంగ పోరాటం 'స్త్రీలప్రమేయం లేని ఉద్యమం'. మరి అందులో స్త్రీలు పాల్గొనలేదా అంటే 'స్త్రీలుగా' పాల్గొనలేదు. ఇంకొక రకంగా చెప్పాలంటే వాళ్ళు ఆ ఉద్యమానికి 'ఉపయోగపడ్డారేతప్ప' అసలు పాల్గొనలేదు. వాళ్ళు ఏ విధంగా ఉపయోగపడ్డారో చూడడం (వాక్యనిర్మాణం, దాని వెనుకనున్న భావం, ఎంత ప్రజాస్వామికంగా ఉన్నాసరే) 'సహకార చరిత్ర' అవుతుంది గాని 'స్త్రీలచరిత్ర' కాదు. స్త్రీలకు ఆ ఉద్యమం ఏ విధంగా ఉపయోగపడిందో చూడడం స్త్రీలచరిత్ర. రాజకీయ పోరాటాలలో స్త్రీలపాత్రను వివరించే ప్రయత్నం పురుషాధిక్య చరిత్ర రచన కంటే మెరుగయింది కావచ్చు, స్త్రీల ఆత్మ విశ్వాసాన్ని పెంపొందించటానికి అది ఉపయోగపడవచ్చు, అంతేకాని అసలు చేయవలసింది, స్త్రీలచరిత్రకు ఆ పోరాటాల ప్రాముఖ్యత ఏమిటో చూడడం, ఇక్కడ గమనించవలసిన విషయం ఏమిటంటే ప్రచురణ కర్తలు ఇంటర్వ్యూ చేసిన 16 మందిలో ఏ ఒక్కరికీ ఈ దృక్పథం లేదు. వాళ్ళంతా తమను తాము రైతాంగంలో భాగంగా - అందులో అంతర్భాగంగా స్త్రీలుగా - చూసుకున్నారే తప్ప కేవలం 'స్త్రీలు' గా చూసుకోలేదు. రేణూచక్రవర్తికీ లెనిన్‌కూ కూడ ఈ దృక్పథం లేదంటే అందుకు వాళ్లిద్దరినీ మెచ్చుకోవలసిందే - ఒకే గాటన కట్టి మెచ్చుకున్నా విడివిడిగా మెచ్చుకున్నా ఫరవాలేదు.

మరయితే 'స్త్రీలచరిత్ర' అంటే ప్రచురణ కర్తల దృష్టిలో ఏమిటి ? ఒక్క మాటలో జవాబు చెప్పే ప్రయత్నం చేయకుండ వివరంగా చెప్పుకుందాం. జీవితాన్ని ప్రచురణ కర్తలు పబ్లిక్ రంగం, ప్రైవేట్ రంగం అని విభజించారు. ఇది వస్తుగతంగా ఉన్న విభజనే. నాగరికత పుట్టినప్పటి నుండి మగవాళ్లు పబ్లిక్ రంగాన్ని తాము స్వంతం చేసుకొని స్త్రీలను ప్రైవేట్ రంగానికి పరిమితం చేసారు. (అట్లాగని ప్రైవేట్ రంగం స్త్రీల 'స్వంత' మా అంటేకాదు, దాని మీద ఆధిపత్యం వహించే సాంస్కృతిక భావజాలంలో పురుషాధిక్యత ఒక ముఖ్య అంశంగా వుంటుంది) పబ్లిక్ రంగంలో వచ్చే మార్పే చరిత్రగా పరిగణించబడింది. రాజకీయ ఆచరణ, తాత్విక విమర్శన, పబ్లిక్ రంగానికి పరిమితం అయ్యాయి, అందువల్లే చరిత్ర 'నిర్మాత' లంతా మగవాళ్లుగానే కనబడతారు. అందులో స్త్రీలకు పాత్ర ఏమయినా ఉంటే అది 'నాభార్య సహకారం లేకపోతే నేనింతటి వాడిని అయివుండేవాడిని కాను' అనే వాత్సల్య

పూర్వకమయిన ప్రశంసకు పరిమితం అయింది. మార్క్సిజం తదితర ప్రజాస్వామిక దృక్పథాలు స్త్రీలు ప్రైవేట్ రంగానికి పరిమితం కాకుండా తాము కూడ పబ్లిక్ రంగంలోకి వచ్చి పాల్గొనాలని, అట్లా చురుగ్గా పాల్గొన్నప్పుడే స్త్రీవిముక్తి సాధ్యం అవుతుందని భావించాయి.

ఫెమినిస్టు ఉద్యమం ఈ విషయంలో ఒక ముఖ్యమయిన మార్పు తెచ్చింది. పబ్లిక్ రంగంలో జరిగే పోరాటాలలోనికి స్త్రీలు ముందుకు రావడమే కాదు, అసలు ప్రైవేట్ రంగం అనే దాన్నే రాజకీయంగా, విమర్శనాత్మకంగా పరిశీలించాలని, ప్రజాస్వామికంగా మార్చడం కోసం పోరాడాలని వాదించింది. 'వైయక్తిక విషయాలు కూడ రాజకీయమయినవే' (The personal is also political) అనే సూత్రీకరణ రూపంలో ఈ వాదన ముందుకొచ్చింది. ఈ వాదన కేవలం స్త్రీ పురుష సంబంధాలకు పరిమితం అయింది కాదు - సమస్త వైయక్తిక సంబంధాలకూ ఇది వర్తిస్తుంది. అయినా, స్త్రీలను కేవలం వైయక్తిక జీవితానికి పరిమితం చేయడంవల్ల ఈ అవసరాన్ని ఫెమినిస్టు ఉద్యమం ముందు గుర్తించడంలో అంతగా ఆశ్చర్యం లేదు. ఫెమినిస్టు ఉద్యమం నుంచి వచ్చిన పరిగణనీయమయిన విషయాలలో ఇదొకటి. దీనిని మార్క్సిజం అంగీకరించడానికి వెనుకాడవలసిన అవసరంలేదు. 'వైయక్తికమయినవికూడ అంతిమ విశ్లేషణలో సామాజికమే' అని మార్క్సిజం భావిస్తుంది. అయినా ఈ 'అంతిమ విశ్లేషణ'తో సంతృప్తి చెందక వైయక్తిక విషయాలలో కూడ విమర్శనాత్మకంగా, రాజకీయంగా, వ్యవహరించవలసిన అవసరాన్ని మార్క్సిజం గుర్తించాలి. గుర్తింపులో సమస్యలు లేవని కాదు. ఆ మాటకొస్తే, పబ్లిక్ రంగంలో కూడ అన్ని విషయాలకంటే కార్మికవర్గ రాజ్యాధికారం కోసం జరిగే పోరాటం, వ్యూహం, ఎత్తుగడలు ప్రధానం అనీ, తక్కినవన్నీ ఇందుకు లోబడి జరుగుతాయనీ మార్క్సిజం భావిస్తుంది; దానివల్ల ఆచరణలో ఎన్నో వైరుధ్యాలు, సమస్యలు, తలెత్తుతాయి. వాటంతటవి ప్రధానంగా అనిపించే విషయాలను పక్కకు పెట్టడం ఉపేక్షించడం జరుగుతుంటుంది, వైయక్తిక విషయాలలో రాజకీయంగా వ్యవహరించాలని ప్రయత్నిస్తే కూడ అటువంటి సమస్యలు తప్పక వస్తాయి. అయినప్పటికీ సూత్రప్రాయంగా ఈ విషయాన్ని అంగీకరించక తప్పదు. ఈ అవసరాన్ని గుర్తించకపోవడంవల్ల ప్రస్తుతం జరుగుతున్నదేమిటంటే తమనుతాము మార్క్సిస్టు-గా భావించుకునే వాళ్ళలో కూడ వైయక్తిక విషయాలలో ఇటు సాంప్రదాయకమయిన అణచివేత విలువలుగాని అటు నీతికీనియమాలకూ మానవతా విలువలకూ అతీతమయిన అరాచ

కత్వం గాని కనపడతాయి. ఈ ఇద్దరి మధ్య వాదన అంటూ జరిగితే వాదించుకోవ డానికి ఇద్దరికీ మార్క్సిస్టు ప్రమాణాలు లేవు— ఒకరు క్రమశిక్షణ గురించి మాట్లా డితే వేరొకరు బూర్జువా వ్యక్తి వాదాన్ని ఆశ్రయిస్తారు.

అయితే ఈ పుస్తకం ప్రచురణ కర్తలకు చరిత్ర పట్ల ఉండే అవగాహన ప్రైవేట్ రంగ లో జరిగే పోరాటాలు, మార్పులు కూడ చరిత్రే అనే గుర్తింపుకు పరిమితం కాలేదు. అయివుంటే ఎవరికీ పేచీ ఉండదు. వీళ్ల మరొక అడుగు ముందుకు పోయి స్త్రీలు, 'స్త్రీలుగా' (ప్రస్తుత దశలో ఎక్కువగా ప్రైవేట్ రంగంలో) ఎదుర్కొనే సమస్యలే 'స్త్రీల సమస్యలు' అనీ వాటిని గురించి జరిపే పోరాటాలే స్త్రీల పోరాటాలు అనీ, వాటిని రికార్డు చేసేదే స్త్రీల చరిత్ర అనీ, వేరే ఏదయినా 'స్త్రీలప్రమేయంలేని పోరాటాలకు స్త్రీలు చేసే సహకారం మాత్రమే అవుతుంది - మగవాళ్ళ చరిత్రలో స్త్రీల పాత్ర మాత్రమే అవుతుంది - అంతేకాని 'స్త్రీలచరిత్ర' కాదని ప్రతిపాదిం చారు. 'తెలంగాణ పోరాటంలో స్త్రీలు ఏం చేసారని కాదు, తెలంగాణ పోరాటం స్త్రీలకు ఏంచేసింది' అనేది వాళ్ళ ప్రశ్న.

ఒక సామ్యం చెప్పుకుంటే దీని భావం పూర్తిగా బోధ పడుతుంది. తెలంగాణ పోరాటంలో దళితులు (మాల మాదిగ తదితర పంచమ కులస్తులు) చాలామంది పాల్గొ న్నారు మనదేశంలో జరిగిన అన్నిశ్రామిక పోరాటాలలోనూ దళితులు పెద్ద ఎత్తున పాల్గొన్నారు. అయితే అంబేద్కర్ వాదులు దీన్ని ఈ పుస్తకం ప్రచురణకర్తలు ప్రద ర్శించే వైఖరిలాంటి వైఖరితోనే చూస్తారు, వాళ్ళు చాలా తరచుగా, 'కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాలు దళితులను ఉపయోగించు కుంటున్నాయి గాని వాటివల్ల దళితులకు ఏం వచ్చింది ?' అని అడుగుతారు. దళితులకు ప్రత్యేకమయిన సమస్యల గురించి - 'అంట రానితనం' అనే పేరున బోకున వ్యవహరించే సవాలక్ష సమస్యల గురించి - జరిపే పోరాటాలే నిజమయిన 'దళితుల చరిత్ర' అనీ తక్కినదంతా కమ్యూనిస్టు ఉద్యమాలు దళితులను ఏ విధంగా వాడు కున్నాయనే 'సహకార చరిత్రే' గాని దళితుల చరిత్ర కాదని, అంబేద్కర్ వాదులు వాదిస్తుంటారు. (ఈ పదజాలం ఉపయోగించక పోవ చ్చును). ఇట్లా ఒక్కొక్కరూ— స్త్రీలు, దళితులు, గిరిజనులు, యువకులు (మమ్మల్ని కొరియర్లుగా వాడుకున్నారు గాని మాకేం వచ్చింది ?) వాదిస్తే చివరికి ఒక ప్రశ్న సహజంగానే వస్తుంది. అందరూ వాడుకోబడే వాళ్ళే అయితే వాడుకునేది ఎవరు ? కేంద్ర కమిటీ లేక పొలిట్ బ్యూరో లోని అరడజను మంది నాయకులేనా ? వాళ్ళువీళ్ళ నందరినీ ఎందుకోసం 'వాడు' కుంటున్నారు ? తాము అధికారం సంపాదించుకొని

పెత్తనం చేయడానికేనా ? స్త్రీలను తిండిపెట్టడానికి కొరియర్లగా పని చేయడానికి షెల్టర్ ఇవ్వడానికి రాళ్లూ కర్రలూ అందియ్యడానికి ఉపయోగించుకున్నారనే తర్కం ఎక్కడిదాకా పోతుందో స్పష్టమే.

అంతే కాదు, ఈ రకంగా చూస్తే తెలంగాణ రైతాంగ పోరాట చరిత్ర అంటూ ఏదీ ఉండదు. 'స్త్రీలసమస్యల' గురించి స్త్రీలు చేసిన పోరాటం స్త్రీల చరిత్ర, 'దళితుల సమస్యల' గురించి దళితులు చేసిన పోరాటం దళితుల చరిత్ర, 'గిరిజనుల సమస్యల' గురించి గిరిజనులు చేసిన పోరాటం గిరిజనుల చరిత్ర-ఇటువంటి చరిత్రలు ఎన్ని కలిపినా తెలంగాణ రైతాంగ పోరాట చరిత్రకాదు. ఎందుకంటే పోరాటానికి కేంద్రమయిన అంశంవెట్టిచాకిరీకి భూమిపైన భూస్వాముల గుత్త పెత్తనానికీ వ్యతిరేకంగా జరిపిన పోరాటం-ఏ ఒక్కరి సమస్యాకాదు, అందరి ఉమ్మడి సమస్య కాబట్టి ఈ పోరాటం నిజానికి అందరి చరిత్ర అవుతుంది. అది ఎవ్వరినీ 'ఉపయోగించు' కోలేదు అందరూ తమ కోసం, తమందరి కోసం. అందులో పాల్గొన్నారు. అందులో అంతర్భాగంగానే ఇతర పోరాటాలు (కేవలం స్త్రీలవే లేక దళితులవే అయినవి) అర్థం అవుతాయి. ఒకవేళ ఆ యితర పోరాటాలు సవ్యంగా జరగకుంటే ఆ నిర్లక్ష్యం గూడ అందులో అంతర్భాగం గానే-లేక ఆ నేపథ్యంలోనే - అర్థం అవుతుంది. స్త్రీలు కేవలం 'స్త్రీలుగా' ఆ పోరాటంలో పాల్గొనలేదు రైతాంగంలో భాగంగా పాల్గొన్నారు. ఆ క్రమంలోనే స్త్రీలవే అయిన సమస్యలను ఎదుర్కొన్నారు. ఎదుర్కొన్న క్రమంలో పార్టీ ఇచ్చిన సహకారాన్ని, ప్రదర్శించిన అలసత్వాన్ని కూడ చవిచూశారు. దళితులయినా గిరిజనులయినా అంతే. నిజమే, భూ పోరాటం ఫలితంగా రైతాంగానికి భూమి దక్కిన తరువాత కూడ స్త్రీలకు ఆస్తి హక్కులేని కారణంగా వాళ్ళు ఆ ఫలితాన్ని ప్రత్యక్షంగా కాక పరోక్షంగా మాత్రమే అనుభవించ గలిగారు. భూసంస్కరణలలో భూమి గరిష్ఠ పరిమితిని (ఒక్క జనగామ తాలూకాలో మినహాయించి) చాలా ఎక్కువగా పెట్టిన కారణంగా దళితులు చాలా మందికి భూమి దొరకలేదు. ఇవి కాక కుటుంబంలో మగవాళ్ళ పెత్తనం దగ్గర నుండి సమాజంలో అంటరానితనం వరకు అనేక 'ఆర్థికేతర' మయిన సమస్యల మీద పోరాటం అరకొరగానే సాగింది. ఈ అసమానత ఎందుకు వచ్చిందని ప్రశ్నించడం సమంజసమే. దానికి పార్టీవైపు నుండి వచ్చే సమాధానం కూడ తెలిసిందే. ఒకానొక్క చారిత్రక దశలో కొన్ని విషయాలను ప్రధానంగా ఎంచుకోవడం, వాటిమీద పోరాటాన్ని కేంద్రీకరించడం జరుగుతుంది.

తత్ఫలితంగా మిగిలిన పోరాటాలకు కొంత అన్యాయం జరగవచ్చును కాని ప్రాధాన్యత అనే దాన్ని గుర్తించక పోవడం అశాస్త్రీయం అశాస్త్రీయం. ఈ సమాధానం చారిత్రక భౌతికవాద అవగాహన నుండి పుట్టినదే. అయితే ఒక చారిత్రక దశలో ఏ పోరాటం ప్రధానం అనేది చారిత్రక భౌతిక వాదం వస్తుగతంగా నిర్ణయిస్తుంది గాని, తక్కిన పోరాటాలకు ఎంత ప్రాధాన్యత ఇవ్వాలి, వాటిని ఎంతవరకు పక్కకునెట్టడం అనివార్యం, అనేవి వస్తుగతంగా నిర్ణయించబడవు. పార్టీ నిర్మాణం, అవగాహన ప్రజలకు ఇచ్చే చైతన్యం, పార్టీకి అందుబాట్లో ఉండే వనరులు, నిర్ణయిస్తాయి. వాటి పార్టీ ఎంతప్రయత్నం చేసిందని ప్రశ్నించడమూ సమంజసమే. దానికి పార్టీ యిచ్చే సమాధానాన్ని చర్చించడం అవసరమే. వస్తుగత పరిమితులు ఆచరణకు పరిధిని నిర్ణయిస్తా యనేది ఒక వైపు వాదన అయితే ఆ పరిధి లోపల జరిగే ఆచరణే ఆపరిమితుల్ని తొలగిస్తుందనేది రెండవవైపు సమాధానం కాగలదు. అయితే ఈ చర్చ చేయడానికి, పోరాటంలో పాల్గొన్న స్త్రీల పాత్ర నిజమయిన భాగస్వామ్యం కాదనీ, వాళ్లు కేవలం 'ఉపయోగించుకోబడ్డారనీ,' అసలది స్త్రీల ప్రమేయం లేని పోరాటం అనీ, ఇంకా కుట్ర పూరితంగా పార్టీ స్త్రీలకు ఇచ్చిన చైతన్యం అంతా గూడ పోరాట విరమణ తరువాత ఇళ్ళకుపోయి కుటుంబాలను నిలబెట్టు కోవడానికే పనికొచ్చిందని వాదించవలసిన అవసరం ఎంత మాత్రం లేదు. మార్క్సిస్టు అవగాహనలోనూ, ఆచరణలోను వచ్చే లోపాలను మార్క్సిజానికి వ్యతిరేకమయిన దృక్పథంతో విమర్శిస్తే విషయం అర్థంకాదు, పరిష్కారం దొరకదు. తార్కికంగా గానీ ఆచరణలో గాని సాధ్యం కాని 'స్త్రీల చరిత్ర' అనే భావాన్ని ప్రతి పాదించవలసిన అవసరమూ లేదు. మరి 'కార్మిక చరిత్ర', 'రైతాంగ చరిత్ర' అనేవి ఉన్నాయి కదా అంటారేమో. నిజానికి, మొత్తం సమాజం చరిత్ర నుండి విడదీసి ఒక వర్గం చరిత్రను పరిశీలించడం సరయింది కాదు. కాని కార్మిక రైతాంగ పోరాటాలు సమాజంలో నిర్ణాయకమయిన ఉత్పత్తి సంబంధాలను ప్రత్యక్షంగా తాకుతాయి కాబట్టి ఆ చరిత్రలు అర్థవంతం అవుతాయి. 'స్త్రీల చరిత్ర' అ విధంగా అర్థవంతం కాదు.

ఈ విచిత్రమయిన దృక్పథం వల్ల ప్రచురణ కర్తలు లేవదీసిన ప్రశ్నలు కూడ కొన్ని పాక్షికంగా, వక్రంగా వున్నాయి. ఉదాహరణకు ఉద్యమం విరమణ తరువాత ఉద్యమంలో పాల్గొన్న స్త్రీలను తిరిగి ఇళ్ళకు పోయి పెళ్ళిళ్లు చేసుకొని బ్రతకమన్నారని ప్రచురణకర్తల ఆరోపణ. ఈ ఆరోపణకు ఇంటర్వ్యూలలో స్త్రీలు వదే

పదే చెప్పిన విషయాలు ఆధారమయ్యాయి. అయితే ఇవి పార్టీ తన వ్యూహాన్ని మౌలికంగా మార్చుకున్నప్పుడు కేడర్‌కు ఒక కార్యక్రమం చూపలేక పోవడం అనే నిర్మాణ సంబంధమయిన లోపంగా కనబడక, 'మగవాళ్ళ'యిన పార్టీ నాయకత్వం ఆడవాళ్ళను ఉద్యమం కోసం వాడుకున్నంత కాలం వాడుకొని అవసరం తీరిపోయిన తరువాతమీ(బ)తుకు మీరు (బ)తకండి అనిఇళ్ళకు పంపించేసారన్న ఆరోపణ రూపం తీసుకుంది.ఇదే తర్కాన్ని ప్రయోగిస్తే, 1952కు పూర్వం తమ ఆస్తులన్నీ పార్టీకోసం అమ్మిఇచ్చేసి, పోరాట విరమణ తరువాత దిక్కు లేకుండా పోయిన కుటుంబాలు కూడ 'పార్టీ మా ఆస్తుల్ని హరించేసి అవసరం తీరిన తరువాత అడుక్కు తినమనింది' అనొచ్చు. అంతవరకు ప్రజా నాట్య మండలిలో పనిచేసి పోరాట విరమణ తరువాత పార్టీ కళాకారులకు ఒక కార్యక్రమం ఇవ్వలేకపోయిన కారణంగా సినిమాలలోకి, పత్రికలలోకిపోయి రకరకాలుగా దిగజారి పోయిన కళాకారులు కూడ ఈ మాటే అనొచ్చు.

స్త్రీ సమస్య - కమ్యూనిస్టు పార్టీ

'స్త్రీల పనికి పార్టీలో ఎటువంటి విలువ ఉండిందని అర్థం చేసుకోవడానికి స్త్రీలు తీసుకున్న బాధ్యతలనీ, వాళ్ళ పని పట్ల వాళ్ళకే వున్న అవగాహనను, పార్టీ వ్యక్తులకు స్త్రీల పని పట్ల ఉన్న దృష్టినీ, పార్టీ ఎటువంటి బాధ్యతల్ని వాళ్ళకు అప్ప గించారన్న వాస్తవాల్ని, అన్ని కోణాలనుండి పరిశీలించవలసి ఉంటుంది' అని చివరి మాటలో (పేజీ 2(6)అన్న వాక్యాలను ఈ పుస్తకానికి లక్ష్య ప్రకటనగా భావించవచ్చును. ఆ పరిశీలనకు 16 ఇంటర్వ్యూలు చక్కగా ఉపయోగపడవలసింది గూడ. అయితేనిజానికి వీటిలో ఏ విషయాన్ని గురించి ఏ కోణం నుండి కూడా చర్చ సమగ్రంగా ప్రతిపాదించ బడలేదు. విడి విడిగా చాలా అభిప్రాయాలు మాత్రం ఉన్నాయి, 'పార్టీలో మాత్రం స్త్రీలను తక్కువగా చూసే భావం లేదు. మా కామ్రేడ్స్ కెవరికీ ఆ భావం లేదు, అనే బ్రిజ్ రాణి అభిప్రాయం ఉంది (పేజీ 212). 'నన్ను మగవాళ్ళతో సమానంగా చూసారా. నాకు బాధ్యతలు అప్పగించారా, అని అడుగు తున్నారు కదా! తప్పకుండ ఇచ్చారు' అన్న ప్రమీల తాయి అభిప్రాయం వుంది (పేజీ 91), 'వాళ్లు(మగ వాళ్ళు) మనల్ని గుర్తించ రండీ అసలు, మనం వాళ్ళ గుర్తిం చాలని అడుగుడేంది ?' అనే మల్లు స్వరాజ్యం అభిప్రాయం వుంది (పేజీ 266). వీటిలో మొదటి అభిప్రాయం ఆత్మ వంచనో లేక విమర్శ నాత్మక దృష్టి లోపించడం వల్ల అనుభవానికీ ఆదర్శానికీ తేడా చూడలేని బలహీనతోనన్న ప్రచురణ కర్తల అభిప్రాయం వుంది. నిజానికి ఇంటర్వ్యూలలోని అభిప్రాయాలనూ ప్రచురణకర్తల

అభిప్రాయాలనూ ఒక చోట పెడితే పై ప్రశ్నలకు ఏ సమాధానం కావాలంటే ఆ సమాధానం రాబట్ట వచ్చును. అంటే విభిన్న అభిప్రాయాలకు ఇక్కడ తావుందని అర్థం. వాటిని వివరంగా చర్చించడానికి ఈ స్త్రీల జీవిత అనుభవాలు చక్కటి ప్రాతిపదిక అయ్యేవి — సరిగ్గా ఉపయోగించుకొని ఉంటే. ఇంటర్వ్యూలు వాళ్ళ అనుభవాలను రికార్డు చేయాలనే దృష్టితో కాక, చర్చను వాళ్ళ అనుభవంనుండి ప్రతిపాదించాలి అనే దృష్టితో విశ్లేషణాత్మకంగా నిర్వహించి, చర్చగానే రికార్డు చేసి, తమ సిద్ధాంత దృక్పథంతో వ్యాఖ్యానించి వుంటే బాగుండేది. వస్తుగత వాస్తవానికీ మన విజ్ఞానానికీ ఉండే జ్ఞాన సిద్ధాంత సంబంధాన్ని గురించి తప్పుడు అభిప్రాయం ఉండ బట్టి చర్చ ఆదిలోనే అంతం అయింది.

ఉదాహరణకు 'స్త్రీలు ఇంట్లో - తల్లిదండ్రులతో, భర్తతో - తగాదా పెట్టుకొని ఉద్యమంలోకి రావడానికి సిద్ధంగా ఉన్నప్పుడు, పార్టీ నాయకత్వం 'గొడవలు జరుగుతాయ'ని భయపడి ప్రోత్సహించలేద'న్న ఆరోపణ వుంది. ఆ స్త్రీల దృష్టితో చూస్తే ఇది అన్యాయంగానే తోస్తుంది. పార్టీ నాయకత్వాన్ని అడిగితే మొత్తం ఉద్యమాన్నీ, ప్రజల సంసిద్ధతనూ, విస్తృత ప్రాతిపదిక మీద ఉద్యమానికి మద్దతు సంపాదించ వలసిన అవసరాన్నీ దృష్టిలోఉంచుకొని ఆ నిర్ణయం తీసుకున్నా మంటారు. ఈ ఒక్క విషయంలోనే కాదు. చాలా విషయాలలో మొత్తం ఉద్యమం అవసరాలకు - కార్మికవర్గం రాజ్యాధికారాన్ని చేపట్టడానికి అవసరమయ్యే వ్యూహం ఎత్తుగడలకు - అని వార్యంగా ప్రాముఖ్యం ఇవ్వడం వల్ల అంత కంటె తక్కువ ప్రాముఖ్యం గల విషయాలకు అన్యాయం జరుగుతూనే ఉంటుంది. ఉత్సాహవంతులను నిరుత్సాహ పరచడం అనే ఒక్క విషయమే తీసుకున్నా, ఇల్లువదిలి పెట్టడానికి సిద్ధంగా వున్న స్త్రీలే కాదు, ఆస్తులు అమ్ముకొని పార్టీలో చేరతామని, ఉద్యోగం చదువు మానుకొని పార్టీలో చేరతామని, ముందుకు వచ్చిన వాళ్ళను పార్టీలు తరచుగా నిరుత్సాహ పరుస్తూ ఉంటాయి. (నూటికి నూరుపాళ్ళు స్త్రీ సమస్యలే కాని వాటిని కేవలం స్త్రీ సమస్యలగా చిత్రించే పొరపాటుకు ఇది మరొక ఉదాహరణ). ఈ వివాదంలో రెండు వైపులను సమర్థించే అభిప్రాయాలు ఈ పుస్తకంలోని ఇంటర్వ్యూలలో దొరుకుతాయి. 'ఇంట్లో దెబ్బలాడి పార్టీ సహకారం ఇవ్వలేదని, ఆ విషయంలో సరయిన దృక్పథం లేక పోవడమే అందుకు కారణం' అని భావించిన ప్రియంవద అభిప్రాయం ఉంది (పేజీ 46), 'అందుకు భిన్నంగా 'కొన్ని సార్లు మనం అంతకంటే ముందుకు

పోనడం సాధ్యం కాదు. పార్టీ మన కొరకా, జనం కొరకా, జనం కొరకే అయితే జనానికి అవసరం అయిన మోతాదులోనే మార్పుకోరతాం మనం. అందుకే అంతకు మించి చేయలేం. అని చెప్పి, మళ్ళీ సందేహంగా 'పార్టీ హైయర్ కమిటీలు మాత్రం చర్చిస్తే సూత్ర బద్ధమయిన పై ఖరే చెప్పారు. చెప్పడంలో వెనుక ముందేం లేదు. ఇంప్లిమెంటేషన్‌కి వచ్చే వరకే మనకున్న సమాజం లోసుగుల వల్ల అవి చాలా అవకతవకగా అవుతున్నాయి' అని ముగించిన మల్లు స్వరాజ్యం అభిప్రాయం ఉంది. (పేజీ 256). ఈ అభిప్రాయాలను చర్చించాలంటే కొన్ని మౌలిక మయిన ప్రశ్నలు వేసుకోవాలి. ఉద్యమం చేపట్టే సమస్యలలో ప్రాముఖ్యత ఈ దృష్ట్యా తరతమ భేదాలు (priorities) ఉంటాయా ? ఉంటే దేని ప్రాముఖ్యత ఎంత ? ఏ అవసరం కోసం ఏ అవసరాన్ని పక్కకు పెట్ట వచ్చు. దానికి సంబంధించి కేడర్ను గాని జనాన్ని గాని విద్యావంతుల్ని చేయడం ఎలా, కేడర్నయినా ప్రజల్నయినా నిరుత్సాహ పడడం - కొన్ని పోరాటాలు చేపట్టకుండడం - అవసరమయితే వాళ్ళ నీరుగారి పోకుండ సున్నితంగా వ్యవహరించడం ఎలా - ఇవన్నీ క్లిష్ట మయిన ప్రశ్నలు. ఈ ప్రశ్నలను చర్చించకపోతే 'ఇద్దరూ రైటే' అన్న ఉదారవాదం మాత్రమే మిగులుతుంది. దాని వల్ల ఇటు స్త్రీ సమస్యకు గాని అటు పార్టీలకు గాని ప్రయోజనం ఉండదు. పైగా, ఉద్యమం వ్యూహానికీ ఎత్తుగడలకూ నిర్మాణానికీ సంబంధించిన సమస్యలను ఆ నేపథ్యం నుండి వేరు చేసి కేవలం అందులో ఒకానొక అంశమయిన 'స్త్రీ సమస్య' అనే దృక్పథం నుంచి చూసి 'పురుషాధిక్యత' అనే తోకు సమాధానంతో సంతృప్తి చెందడం వల్ల అసలు చర్చకు అవకాశం గూడ లేకుండ పోతుంది. ఇక్కడ మరొక సారి గమనించ వలసిన విషయం ఏమిటంటే ఈ పై అని ప్రముఖ కర్తలదే గాని ఇంటర్వ్యూ ఇచ్చిన స్త్రీలది కాదు. వాళ్ళు - తమ పరిమితుల్లో - సమస్యను మొత్తంగానే చూసినట్టు అనిపిస్తుంది. పార్టీ నాయకత్వంలో పురుషాధిక్య భావం లేదని కాదు. ఈ సమాజంలో పుట్టిన మగవాళ్ళే కాబట్టి ఉండడంలో ఆశ్చర్యం లేదు అయితే విషయాన్ని నిర్మాణ సంబంధమయిన సమస్యలలో అంతర్భాగంగా చర్చించినప్పుడు మాత్రమే ఆ ఆధిక్య భావం నిజంగా ఏ మోతాదులో ఉందో అర్థం అవుతుంది దాని పరిష్కారం గూడ అర్థం అవుతుంది. నేపథ్యం నుంచి వేరు చేసి నిర్మాణ సంబంధమయిన ఇబ్బందులను కూడ పురుషాధిక్య భావానికి అంటగడితే అసలు సమస్య పక్కకు పోయి పరస్పర ఆరోపణలు అనుమానాలు అభిశాపాలు మాత్రమే దక్కుతాయి.

భారత దేశ చరిత్ర సాగర మథనం

దామోదర్ ధర్మానంద్ కొశాంబీ వృత్తిరీత్యా చరిత్రకారుడు కాదు. అయినా చరిత్ర రచన వృత్తిగా కలిగిన వారికి గూడా మార్గదర్శకుడు కాగలిగాడు. భారతదేశ చరిత్ర ఆయన ముందూ వెనకా ఒకే విధంగా లేకపోవడానికి కారణం చరిత్రకారుల కంటికి కొశాంబీ మొలిపించిన కొత్తచూపు. తాను మార్క్సిస్టు. గతి తార్కిక భౌతికవాదాన్ని జీర్ణించుకున్నాడు. గతి తర్క పద్ధతిని అసలు పరిచాడు. చరిత్ర రచనకు గల మూలాధారాలలో ఒకానొకటి అయిన సాహిత్యాన్ని మాత్రమే ఆశ్రయించి, రాహుల్ సాంకృత్యాయన్ వంటి కొందరిలాగా కాల్పనిక ధోరణిలో రాయలేదు. కమ్యూనిస్టులుగా

తాము లేవదీసిన ప్రశ్నలలో ఒక్కదానిని మాత్రమే ప్రచురణ కర్తలు కొంచెం వివరంగా చర్చించారు. అది, పార్టీ రహస్య కార్యకలాపాలలోకి - సాయుధ స్క్వాడ్లతో సహా - స్త్రీలను తీసుకోవడం పట్ల పార్టీకి ఉన్న వైఖరి. స్త్రీలను ఎక్కువగా తీసుకోలే పోవడానికి కారణం కొన్ని 'టెక్నికల్ సమస్యలు' అని చెప్పి వాటిని సోదాహరణంగా వివరించారు. వీటిలో ప్రధానమయినవి, పిల్లల్ని కనడం అనే సమస్య, పార్టీలో సెక్స్ సంబంధాల సమస్య. ఈ రెండు సమస్యలకూ స్త్రీలదే బాధ్యత అయినట్టు పార్టీ వర్తించడాన్ని తీవ్రంగా విమర్శించారు. ఇది న్యాయమయిన విమర్శే. వీటితో హేతుబద్ధంగా, విమర్శనాత్మకంగా, రాజకీయంగా, వ్యవహరించి పరిష్కరించాలే తప్ప, బాధ్యత స్త్రీల మీద పెట్టి వాళ్ళను 'శిక్షించడం' లేక 'అదుపులో పెట్టడం,' లేకపోతే అసలు పార్టీలోకి తీసుకోకనే పోవడం అభిశంసనీయం అని అంగీకరించక తప్పదు, ఇవేకాదు, ఉద్యమ క్రమంలో ఎదురయ్యే వైయక్తిక జీవిత సమస్యలన్నిటి పట్ల ఈ వైఖరి అవసరం. ఆ దృక్పథాన్ని అలవర్చుకున్నప్పుడే వైయక్తిక జీవితంలో నైతిక వర్తనకు మార్క్సిస్టు ప్రమాణాలు ఏమిటి అనే సమస్యను కూడ ఎదుర్కోవలసి వస్తుంది. ఇప్పటి దాకా ప్రత్యక్షంగా తలపడకుండ దాటేస్తూ వస్తున్న ఈ సమస్యను ఎదుర్కోవడం కూడ చాలా అవసరం.

మనకు తెలియని మన చరిత్ర-తెలంగాణా రైతాంగ పోరాటంలో స్త్రీలు, ఒక సజీవ చరిత్ర. వెల : రు. 5 ప్రచురణ కర్తలు : స్త్రీ శక్తి సంఘటన, హైద్రాబాదు. ప్రతులకు : నవయుగ బుక్‌హౌస్, సుల్తాన్‌బజార్, హైదరాబాద్.